

І.В.Лопаткіна, ст.викладач

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

За даними, опублікованими в СМІ з посиланням на розрахунки аналітиків інвестиційної компанії Concord Capital, дефіцит державного бюджету України у 2009 році може скласти 62 млрд. грн. або 6,1% від ВВП у випадку, якщо видатки бюджету не будуть кардинально переглянуті [1].

Наприкінці грудня 2008 року ВРУ прийняла державний бюджет з граничним дефіцитом 31,105 млрд. грн., або 2,97% ВВП [11].

Ступінь керованості дефіцитом, як зазначає Бункіна М.К. [2], напряму пов'язаний з його розмірами. Так, Всесвітній банк рекомендує приймати в якості припустимої норму 3,5% ВВП, а граничним значенням річної заборгованості держави є 8-10% доходної частини бюджету [2].

Якщо подивитись на цифри, що характеризують розмір дефіциту державного бюджету в інших країнах в ретроспективі, то слід зазначити значні відхилення від запропонованих меж. Так, за даними Мінфіну Росії дефіцит бюджету у 1994 році становив 10,4%, а в наступні роки – 2,9% та 3,5% відповідно [2]. Така динаміка непрямо свідчить про відсутність загрози дефіциту в короткостроковому періоді.

Бюджетне управління американського конгресу збільшило прогноз дефіциту бюджету США в поточному 2008-2009 фінансовому році з 1,2 трлн долл. до 1,8 трлн долл. [4], що за розрахунками сягає приблизно 8-12% ВВП. Такі цифри - рекорд післявоєнної епохи [5].

На початку 2009 року, в умовах переговорного процесу стосовно другого траншу кредиту stand by, МВФ припускав дефіцит державного бюджету України 4% за умови неінфляційного його фінансування [7;11].

Бюджетна система і бюджетний процес в Україні регулюються такими правовими актами: Конституцією України, Бюджетним кодексом України, щорічним Законом України «Про Державний бюджет України»,

іншими законами і нормативними актами, що регулюють бюджетні правовідносини [6].

З існуючих варіантів зменшення або покриття дефіциту – скорочення видатків бюджету, збільшення емісії гривні, зовнішніх залучень коштів або продажу державної власності, в сучасних умовах в Україні найбільш ймовірним виглядає емісія гривні, як варіант, що потребує найменших зусиль, одночасно найбільш швидкий у реалізації та непримітний для населення, що в умовах економічної кризи та певної недовіри до влади є впливовим фактором вибору саме цього варіанту збалансування бюджету на макрорівні.

Щоб спростити фінансування дефіциту бюджету за рахунок випуску ОВДП уряд вводить інститут маркет-мейкерів. Такий захід, на думку аналітиків, вдосконалює схему фінансування дефіциту бюджету за рахунок емісійних коштів НБУ [3]. Це – попри те, що Закон про Державний бюджет на 2009 рік містить безвідмовний емісійний механізм: для покриття дефіциту Уряд може випускати ОВДП, а НБУ зобов'язаний викупати всю пропозицію, пускаючи в обіг нову гривню [12]. Експерти занепокоєні загрозою неконтрольованої емісії гривні [13]. Але, на думку деяких аналітиків, такий захід не викличе різкого зростання цін [1]. Крім того, планується поновити практику продажу державних цінних паперів населенню – проголошено про випуск державних казначейських зобов'язань у документарній формі. Це мало б стримати інфляцію, вилучивши кошти, що в іншому разі були б спрямовані на інші ринки. Але українці не готові позичати [1;13].

Історична довідка: у 1996 році в Україні відбулося прискорення ринку ОВДП, що супроводжувалось трансформацією структури покриття бюджетного дефіциту: кредити НБУ замінювались на боргові зобов'язання через ринок державного боргу. Починаючи з 1998 року, основним покупцем на аукціонах стає НБУ. Якщо у 1997 році НБУ придбав

приблизно 14% річної емісії ОВДП, то у 1998 році його участь зросла до 60% [9].

Суперечливість цілей операцій на відкритому ринку тягне за собою низку проблем, серед яких – поглиблення кризи та інфляція. Іноді продаж державних цінних паперів диктується не тільки цілями регулювання кон'юнктури, але, часто, і потребами у пошуку додаткових коштів фінансування бюджету, державних установ, чи програм державних підприємств. Ця мета може вступати в протиріччя з цілями державного регулювання економіки. В умовах, коли для поживлення кон'юнктури треба викуповувати у господарюючих суб'єктів державні цінні папери, щоб виручені гроші пішли на інвестиції або були пущені в оборот, важкий стан економіки та соціальні зобов'язання змушують владу випускати нові облігаційні позики, відволікаючи кошти з ринку вільного капіталу. Такі заходи одночасно ведуть до збільшення споживчого попиту та зменшення кредитування виробників. Ймовірний наслідок – інфляція.

Розмір державного боргу та його динаміка – питання не однозначне. Особливого значення воно набирає в умовах майбутніх пенсійних та інших соціальних виплат [10;13]. В Україні у 2009 році передбачається перевищення внутрішніх та зовнішніх запозичень у порівнянні з 2008 роком у 6,5 та 2,5 рази відповідно [8].

Список літератури

1. Аналитика: Дефицит госбюджета составит 62 млрд гривен [Электронный ресурс] / Дело. - Режим доступа: <http://delo.ua/news/104252>.
2. Бункина М.К. Национальная экономика. –М.: Дело, 1997. –272с.
3. Дилеры закроют бюджетную дыру [Электронный ресурс] / Дело. - Режим доступа: <http://delo.ua/news/105117>

4. Дефицит бюджета-2009 США составит более 1 трлн. Долларов [Электронный ресурс] / Деньги. - Режим доступа: <http://www.dengi.ua/news/44324.html>.
5. Дефицит бюджета США в марте 2009 г. достиг нового рекорда [Электронный ресурс] / РБК-Россия. - Режим доступа: <http://www.rbc.ua/rus/top/2009/04/11/529828.shtml>.
6. Засади формування бюджетної політики: Наук. монографія / [М.М.Єрмошенко, С.А.Єрохін, С.А.Єрохін і ін.]; за наук. ред. М.М.Єрмошенка. – К.: НАУ, 2003. -284с.
7. МВФ согласен на "небольшой дефицит" бюджета Украины [Электронный ресурс] / MIG. - Режим доступа: <http://mignews.com.ua/articles/341783.html>.
8. Нацбанк снова выкупил у правительства облигации внутреннего государственного займа на миллиард гривен [Электронный ресурс] / Сенсор. - Режим доступа: <http://censor.net.ua/go/offer/ResourceID/119771.html>
9. Рынок государственных ценных бумаг [Электронный ресурс] / Дело. - Режим доступа: <http://a-nomalia.narod.ru/finance-2/48.htm>.
10. Слишком много - это сколько? [Электронный ресурс] / Журнал Kharuga. - Режим доступа: <http://kharuga.livejournal.com/25587.html>.
11. Украина уболтала МВФ на 4-процентный дефицит бюджета [Электронный ресурс] / Обком. - Режим доступа: <http://obkom.net.ua/news/2009-04-17/1835.shtml>.
12. Украинский рынок жилья в 2011г ожидает дефицит новых площадей и соответствующий рост цен – прогноз [Электронный ресурс] / Uba. - Режим доступа: <http://u-b-a.com.ua/ua/news/kharkiv/1238338208>.
13. У населения попросят полмиллиарда. Минфин собирается всучивать государственные ценные бумаги не только банкам, но и гражданам [Электронный ресурс] / Банки. - Режим доступа: http://banki.ua/public/?news_id=889.